

Ivana Krpan

Kazalište se i čita!

XVI. Međunarodni salon kazališne knjige u Madridu

Madrid. Sunčani vikend početkom španjolskog toplog mjeseca studenog. Živopisni kulturni centar Matadero u nekadašnjem radničkom predgrađu.¹ Ljudi šeću prostranim dvorištem, razgovaraju, nestaju u velikim salama kulturnog sklopa.

Sala 16. Ljudi ulaze. Neki izlaze, s knjigom u ruci. Iznutra se čuje žamor, komešanje, šuškanje knjiga, tiho listanje stranica, razgovor, glasno izgovorene dramske replike, smijeh, pjesak.

Zaviri!

Unutra se upravo susreću ljubitelji kazališta, profesionalci i amateri, praktičari i teoretičari, umjetnici i publika. Unutra se odvija Međunarodni salon kazališne knjige.

Između 6. i 8. studenog održao se u Madridu XVI Salón Internacional del Libro Teatral, događaj kojim se od 2000. svake godine uzastopno promovira i podupire kazališno pismo: dramski tekst, kazališna kritika, povijest, esejistika, teorija, pedagogija, marketing i ostala područja kazališnog djelovanja. Pod krilaticom „Kazalište se i čita“ španjolsko Udruženje kazališnih autora (Asociación de Autores de Teatro) organizira trodnevni sajam knjiga i popratnih događanja na kojima se predstavljaju izdavači dramske književnosti i ostalih radova na području izvedbenih umjetnosti, poznati dramatičari s najnovijim tekstovima,

novi dramski autori s nekima od svojih prvih radova te brojne obrazovne institucije, knjižare i kulturna udruženja. Ova inicijativa posljedica je određenih okolnosti, odnosno promjena u kazališnom sektoru koje su se počele uočavati početkom XXI. stoljeća kada je dugogodišnju prevlast redatelja na pozornici počeo ponovno preuzimati dramski autor. Povratak tekstu i potraga za dobrim piscem kao temeljem razvoja kazališne umjetnosti i obrazovanja sadašnje i buduće publike zasigurno je jedna od važnijih prekretnica koja je obilježila španjolsko kazalište na prijelazu stoljeća.

Od svog početka pa sve do danas Salon nije značajnije izmijenio strukturu događanja te svake godine bilježi sve veći broj izlagača i posjetitelja, što potvrđuje da su organizatori dobro predosjetili potrebu za ovakvom vrstom promocije kazališne umjetnosti. Program je bio raznovrstan: prezentacije dramskih tekstova, kazališnih knjiga i izdavačkih kuća, koncertna čitanja tekstova istaknutih dramatičara u suradnji s poznatim glumcima te novih mladih autora u organizaciji dramskih obrazovnih ustanova, okrugli stolovi na temu dramskog teksta iz različitih segmenata kazališne umjetnosti, cjelodnevni susreti dramskih pisaca s kazališnim prevoditeljicama iz različitih zemalja, natječaj brzog dramskog pisanja, dodjela kazališnih nagrada i predstavljanje dramskih studijskih programa. Raznolikost programa doprinijela je upoznavanju i suradnji

dramskih pisca, izdavača, ostalih kazališnih umjetnika i stručnjaka na istom području te publike koja se mogla upoznati sa složenim procesom nastanka djela od pisanog teksta do postavljanja na scenu. Mogućnosti promocije radova i dogovaranja budućih suradnji pokazali su sve prednosti ovakvog specijaliziranog sajma knjige, usmjerenog na uski krug ciljane publike s dobro osmišljenom strategijom razvoja kazališne umjetnosti. Kao najzanimljivije aktivnosti i događaje od osobitog međunarodnog značaja treba istaknuti predstavljanje najnovijih izdanja kazališnih knjiga, koncertna čitanja, susret dramatičara s prevoditeljicama te natječaj brzog pisanja Teatro-Expres.

Zaviri! Unutra se odvija Međunarodni salon kazališne knjige.

Foto: Juan Manuel Cantero

Povratak tekstu i potraga za dobrim piscem kao temeljem razvoja kazališne umjetnosti i obrazovanja sadašnje i buduće publike zasigurno je jedna od važnijih prekretnica koja je obilježila španjolsko kazalište na prijelazu stoljeća.

Kazalište se i čita

Laganim korakom krenimo u razgledavanje.

Na štandovima četrdesetak izlagača moglo se prelistati, konzultirati i kupiti vrlo raznoliko kazališno štivo; u najvećoj mjeri predstavljeni su novi dramski tekstovi na španjolskom jeziku (među njima se moglo naći i hispansko-američke autore, a u određenom broju i strane pisce prevedene na španjolski jezik ili dvojezične edicije), teorijska literatura, časopisi za kazališnu umjetnost, sveučilišne naklade, pedagoško-didaktični udžbenici za dramsko obrazovanje, teorija i praktični priručnici kazališne produkcije i marketinga, interdisciplinarnе studije kazališta u okviru drugih umjetničkih područja ili znanstvenih disciplina, dramska književnost za djecu i mlade, priručnici o primijenjenim kazališnim metodama u ostalim sferama

Kao najzanimljivije aktivnosti i događaje od osobitog međunarodnog značaja treba istaknuti predstavljanje najnovijih izdanja kazališnih knjiga, koncertna čitanja, susret dramatičara s prevoditeljicama te natječaj brzog pisanja TeatroExprés.

društvenog djelovanja. Osim u tiskanom obliku, pojedina izdanja mogla su se konzultirati na digitalnim postavama koji su bili izloženi u istom prostoru. Među raznovrsnom ponudom nije lako sastaviti izbor najzanimljivijih izdanja, ali bi ipak valjalo izdvojiti neka koja mogu biti smjernica svima zainteresiranima za kazališnu knjigu na španjolskom (i drugim jezicima).

Prije svega valja spomenuti edicije organizatora i vodećih izdavačkih kuća na području dramskog teksta i izvedbenih umjetnosti. Osim organizacije ovog Salona, Asociación de Autores de Teatro (AAT) promiče kazališnu umjetnost tiskanjem najnovijih dramskih tekstova suvremenih autora i kazališne esejistike, organizacijom koncertnih čitanja, monoloških maratona, kazališnih radionica i sveučilišnih programa dramskog pisma u visokom obrazovanju, te su dio svoje izdavačke djelatnosti izložili i na ovom sajmu. Kao najvažniji suradnik na Salonu predstavila se zaklada Sociedad General de Autores y Editores (SGAE) s vrlo raznolikom i bogatom nakladom dramskih tekstova, kazališnih udžbenika i priručnika, esejistike, biografskih tekstova, antologija i zbirki te najnovijim studijama na području kazališnog tržišta i kulturnog marketinga. Ujedno je važno spomenuti pojavljivanje vodećih institucija usmjerenih na očuvanje španjolske kazališne baštine, kao što su Centro de Documentación Teatral koji od 1971. sakuplja, obrađuje i arhivira svu španjolsku kazališnu građu (tekstove, videozapise predstava, fotografije, promidžbene materijale, statističke podatke...), kako bi ona mogla što bolje služiti teatrolozima, istraživačima i ostalim korisnicima koji se bave proučavanjem kazališta i izvedbenih umjetnosti u Španjolskoj. Sa sličnim projektima predstavio se Museo Nacional de Teatro, vodeća institucija u očuvanju kazali-

Šetnja salonom: pisci > izdavači > publika

Foto: Juan Manuel Cañero

šne povijesti u svim njezinim područjima od antike do današnjih dana. Osim dramskih tekstova, muzej nudi uvid u ostale fondove poput kostimografije, skica i replika scenografije, slikarskih i kiparskih djela povezanih s kazališnom umjetnosti, njezinim djelatnicima, prostorima i događanjima kroz povijest, a na Salonu su izlagali najnovija izdanja u kojima se objavljuju kolekcije i studije muzejske građe. Osim njega, važnu ulogu u očuvanju kazališne baštine ima Compañía Nacional de Teatro Clásico koja je do danas na vrlo promišljen način uspjela oživjeti i promovirati španjolsko kazalište zlatnoga vijeka, čime je ono steklo status prepoznatljivog nacionalnog i turističkog dobra. Na Salonu su se predstavili novim izdanjima klasičnih tekstova, zanimljivim didaktičnim priručnicima i časopisima povezanim sa suvremenim i inovativnim postavljanjem klasika dramske književnosti. U istoj kategoriji valja spomenuti Editorial Fundamentos, jednog od nakladnika s najdužom tradicijom koji izdaje dramsku književnost i vrlo vrijedne radove na području kazališne povijesti i teorije. Od manjih, ali već prepoznatih kazališnih izdavačkih kuća treba izdvojiti Ediciones Irreverentes koji u ponudi zastupa podjednako španjolske i strane dramske autore, ujedno dobitnika AAT-ove nagrade za najbolju kazališnu djelatnost u 2014. Ove godine ta je nagrada dodijeljena izdavaču Estreno za ediciju Contemporary Spanish Plays i uspješno promicanje španjolske drame na angloameričkom prostoru.

Osim navedenih nakladnika koji pokrivaju šire područje kazališnog djelovanja, pažnju su također privukli izlagači specijalizirani za određene vrste izvedbenih umjetnosti ili usmjereni na specifičnu publiku, poput izdanja Asociación de Teatro para la Infancia y la Juventud u kojima se objavljuju dramski tekstovi namijenjeni isključivo publici dječje i mlade dobi, kao i Editorial Titeres de Sueño koji svojim publikacijama nastoji pokriti nedostatak dramskih tekstova i studija na području lutkarskog kazališta. Na Salonu su se mogle konzultirati i brojne digitalne edicije koje omogućuju izdavanje tekstova uz niske troškove i lakšu distribuciju, poput Bolchiro Ebooks i Caos Editorial koje ujedno promoviraju prijevode španjolske suvremene drame na strane jezike i dvojezična izdanja. Od stranih izlagača sudjelovali su većinom hispanoamerički nakladnici, prije svega meksički, kubanski te argentinski u

Predstavljanje hrvatske drame na španjolskom jeziku, *Teatro croata*

čijem okviru se predstavio i Editorial Biblos, hrvatskoj publici poznat kao izdavač zbirke *Siete dramas croatas contemporáneos* (*Sedam suvremenih hrvatskih drama*) na španjolskom jeziku u suradnji s Hrvatskim centrom ITI. U zbirku su uvršteni tekstovi sedmero hrvatskih dramatičara i dramatičarki, Ivora Martinića, Dubravka Mihanovića, Nine Mitrović, Ivane Sajko, Tene Štivičić, Tomislava Zajeca i Darka Lukića, u odabiru Darka Lukića i prijevodu Nikoline Židek. Među stranim nakladnicima sudjelovao je i Hrvatski centar ITI kao jedna od vodećih hrvatskih institucija za promidžbu kazališne i plesne umjetnosti na međunarodnoj razini. ITI je na Salonu uz *Sedam suvremenih hrvatskih drama* posebno predstavio i najnoviju publikaciju na španjolskom jeziku, *Teatro croata* (*Hrvatsko kazalište*), u kojoj je objavljeno pet dramskih tekstova hrvatskih autora srednje i mlade generacije (Tomislava Zajeca, Nine Mitrović, Ivora Martinića, Dine Pešuta i Kristine Gavran), koje je prevoditeljica Nikolina Židek odabrala i prevela na španjolski jezik s namjerom da se promoviraju u Španjolskoj, ali i na širem hispanofonom prostoru. Na promociji spomenutih knjiga Hrvatski centar ITI predstavio je suvremenu hrvatsku dramu te HCITI-jeve programe za međunarodnu kulturnu suradnju.

Foto: Juan Manuel Cañero

Kazalište se i piše

Kako nastaju ovi tekstovi, kako se autorova ideja pretache u riječi, u dijalog s dramskom strukturom?

Teatro Exprés otkrio nam je ubrzani proces nastajanja dramskog djela. Natječaj se organizira skoro svake godine, a ove je ponovno pobudio velik interes s više od stotinu prijavljenih kandidata. Dramski autori mogli su se okušati u vještini brzog pisanja dramskog teksta; tijekom tri sata rada sastaviti dramsko djelo na zadanu temu čija izvedba nije smjela biti duža od petnaest minuta s maksimalnim brojem od pet glumaca (ne likova). Ovim događajem željelo se podijeliti iskustvo procesa nastanka dramskog teksta, osobito značenje vremenskog ograničenja s kojim se autori često susreću u završnoj fazi rada, neovisno o tome koliko su vremena prethodno imali na raspolaganju. Kao i prijašnjih godina, autori su na početku dobili tematske smjernice i morali su poštivati strukturna načela zadana kratkom formom, ali su mogli slobodno odabrati način obrade sadržaja i žanr. Zadanost teme u početku može pretpostaviti određeno ograničenje za autore, ali naposljetku im pomaže usmjeriti tekst i primijeniti naučenu tehniku pisanja u konkretnoj situaciji. Prošlih godina tematski okvir bio je vezan uz aktualnu problematiku ekonomske krize, političke korupcije i društvene svakodnevice. Međutim, autori su tematizirali opća mjesta i nudili previše sličnih rješenja te su organizatori ove godine odlučili ponuditi drugačiji tematski kontekst kojim bi se stvorio što veći prostor za imaginaciju koja stoji u samoj srži kazališta. Tako je predložena tema „Utopija“. Čak je devedeset i devet tekstova nakon predaje zadovoljilo zadane kriterije i odabir najboljih (ne zaboravimo, u isto tako kratkom vremenskom roku) bio je uistinu zahtjevan. Prema riječima Ignacia del Morala, predsjednika AAT-a, predani tekstovi napisani su na vrlo visokoj dramaturškoj, jezičnoj i stilskoj razini, iz čega je vidljivo da su autori već prošli određeni obrazovni put, poznaju pravila dramskog pisanja i u njihovu tekstu je vidljiv utjecaj drugih autora i stilova. Ovogodišnji pobjednik, Gabriel Fuentes s tekstom *Mamut*, ističe da su mu u radu najviše pomogli znanje i praksa stečeni na akademiji te da pri pisanju kratkog teksta treba promišljati kako stvoriti dramski sukob i postaviti ga u zadanu formu, a zatim paziti na jezik i strukturu unutar vlastitog stila. Međutim, ponekad proces ide obrnutim

Teatro Exprés otkrio nam je ubrzani proces nastajanja dramskog djela. Dramski autori mogli su se okušati u vještini brzog pisanja dramskog teksta; tijekom tri sata rada sastaviti dramsko djelo na zadanu temu čija izvedba nije smjela biti duža od petnaest minuta s maksimalnim brojem od pet glumaca

slijedom; rađa se iz metafore koja se oblikuje u dramski konflikt, a zatim doraduje tehnikom dramskog pisanja kako bi se pobudile asocijacije i potaknula imaginacija publike. Kako autor objašnjava, tema „Utopija“ asocijala ga je na daljinu, prostranstvo i sterilnu hladnoću – Sibir. Ujedno i mjesto smrti mnogih važnih povijesnih osoba, ali i mogućnost za njihovo uskrsnuće kroz povratak suvremenog čovjeka u prošlost, u ono iskonsko. I tako je nastao

MAMUT

„Tu je bio zasebni svijet, koji ne nalikuje ni na što drugo; tu su bili zasebni zakoni, nošnje, životne navike i običaji, i za živa mrtvi dom, život kao nigdje, i osobiti ljudi. Ja se i laćam da opišem taj osobiti zakutak.“

Zapis iz mrtvog doma, Dostojevski

KOR SJENA *plesom slavi progonstvo. Tijekom izvedbe on tvori jeku i obrise žaljenja i nade.*

ALEKSEI: Ja sam to učinio. Učinio sam što su mi rekli.

EGOR: Odlazim, napokon. Nema više čekanja...

ALEKSEI: Kriv sam. Priznajem. Prihvaćam i vršim svoju ulogu.

EGOR: Krećem prema mrtvoj zemlji. Mrtvoj zemlji kao što sam i ja sam.

ALEKSEI: Zašto?

EGOR: Ogromnoj i ledenoj zemlji. Mrtvoj.

ALEKSEI: Pita me zašto... Da je to barem tako jednostavno... Jesi li se ikada poželio utopiti u mnoštvu? Masi cementa i svjetala...

EGOR: Dijelit ću zrak s izgnanima. I tamo ću biti sretan.

ALEKSEI: Jasno mi je da mu je teško prihvatiti što se dogodilo. Žao mi je što se dogodilo upravo sada. Možda da sam to učinio ranije, ne biste se... Svejedno biste se oženili?

EGOR: Sibir... Sretno zamrznut probit ću bijelu i ledenu zemlju. I pronaći ću ga. Noktima ću iskopati zemlju.

ALEKSEI: Ne plaćite, molim vas da ne plaćete. Želim izaći! Pa onda, molim lijepo, prestanite plakati! Ne podnosim suze. Gade mi se. Mnoštvo obožava suze. Ja ih ne mogu vidjeti.

Povraća mi se, poželim vikati i iščupati im oči. Može li se plakati bez očiju? Ne može se plakati bez očiju... Zamislite svijet bez očiju.

EGOR: Pronaći ću tijelo i očajake s kojima mogu nastaviti put. Sibir, usnula zemljo...

ALEKSEI: Sve mora biti uređeno. To je moj posao i moja dužnost. A ovako se naplaćuje moj trud?

EGOR: Dolazim iz otrovane zemlje. Nepodnošljivo bučne i uklete. Sibir je, upravo obratno, ljepota i strah.

ALEKSEI: Zakoni nisu pravedni. Zato sam ovdje, kako bih uveo red. Ne bismo mogli živjeti bez reda. Red stvar. Red stvari! Lako je sjesti pred građane, tužnih i uplakanih očiju.

Teškoće liju drugačije suze. Drugačiji plač, suh i postojan. Ali lakše je prepustiti se... otići... Ja neću nikamo otići. Ovo je moje mjesto.

EGOR: Sibirski vjeter. Toliko sam želio biti ovdje... osjetiti ga na svom mrtvom licu, na svom zaboravljenom licu.

ALEKSEI: Sjeti se, red stvari. Trenutno smo zdvojni i tužni. Prije je sve bilo jednostavnije.

Postojao je red.

EGOR: Ovdje, na krajnjoj granici zemlje pronaći ću svoje novo lice. Svoje životinjsko lice, oslobođeno.

ALEKSEI: Ne mogu živjeti u ovakvom svijetu. Trebam ponovno uspostaviti red. Red... Vi biste to učinili. Kažu da sam pretjerao... I vi biste to učinili. Kažu da sam pretjerao... Vi biste to učinili? Vi biste to učinili! Recite mi da biste vi to učinili. Molim vas... recite mi to. To mi je potrebno. Razumijete?

EGOR: Dodirujem svoje novo tijelo, hladno i naborano.

ALEKSEI: Ne dodirujte me. Ne želim da me dodirujete. Ne žalite me. Ako me ponovno dodirnete, otići ću.

EGOR: Više ne osjećam bol u žilama. Sporim ću kasom prijeći golemu stepu.

ALEKSEI: Što radite?

EGOR: Tvorim dio...

ALEKSEI: Nemojte još otići!

EGOR: Dio sam ove strane svijeta.

ALEKSEI: Ne ostavljajte me sama! Molim vas...

EGOR *kasa golemom sibirskom ravnicom. ALEKSEI ostaje zakopan među zgradama. KOR SJENA skladno se kreće u plesu slobode i smrti.*

KRAJ

Kazalište se i izvodi

Kvaliteta, raznolikost i inovativnost tekstova pokazatelji su da dramski tekst proživljava svojevrsnu renesansu koja danas zahtjeva jednaku produkcijsku kvalitetu kako bi djela postala prave uspješnice. Stoga je ove godine natječaju Teatro Exprés dodana i izvedbena dimenzija – Escena Exprés – na kojoj su pobjednici još tri finalista postavili svoje tekstove na scenu. Pripreme za izvedbu također su se odvijale užurbano, počevši u petak navečer kada je proglašenjem najboljih tekstova zatvoren završni krug biranja. U subotu ujutro održao se odabir glumaca za izvedbu i započele su kazališne probe koje su trajale sve do nedjelje navečer, kada je nakon samo četrdeset i osam sati od početka pisanja tekstova završni rezultat predstavljen publici. Izvedbe su se održale u madridskom

Foto: Juan Manuel Cañero

Koncertna čitanja

Dramatičari članovi AAT-a sastavili su kratke cjelovite tekstove po narudžbi Salona za koncertno čitanje, predstavivši tako i formalne inovacije španjolskog dramskog pisma

kazalištu Cuarta Pared koje je dramatičarima ustupilo prostor i omogućilo suradnju s glumcima, redateljima i scenografima. Nakon predstave umjetnici su podijelili svoje iskustvo s publikom te prokomentirali poteškoće i pozitivne strane kazališnog rada u ograničenim vremenskim uvjetima, kao i mnoge druge sadržaje i probleme s kojima se susreću u kreativnom stvaranju.

Osim ove izvedbene večeri, tijekom čitavog trajanja Salona održan je veliki broj koncertnih čitanja u suradnji s brojnim dramatičarima, glumcima, redateljima i obrazovnim institucijama. Posjetitelji su nakon razgledavanja mogli predahnuti uz predstavljanje kratkih dramskih tek-

stova međunarodno priznatih autora poput Guillerma Herasa i Aurore Mateos, kao i onih manje poznatih čiji su noviji radovi zabilježili veći uspjeh (Maxi Rodríguez, Rafael Granizo i mnogi drugi). Dramatičari članovi AAT-a sastavili su kratke cjelovite tekstove po narudžbi Salona za koncertno čitanje, predstavivši tako i formalne inovacije španjolskog dramskog pisma. Naime, velikim dijelom iz ekonomskih razloga, ali i zbog brojnih kreativnih mogućnosti i uključivanja kazališnih djela u druge oblike društvenog života, kratka dramska forma nakon iznimne popularnosti u zlatnom vijeku kao da u današnje vrijeme ponovno doživljava procvat. Činjenicu potvrđuju brojni natječaji poput ranije spomenutog Teatro Exprés, radionice pisanja kratkih dramskih tekstova Teatro Mínimo u sklopu Akademije dramskih umjetnosti (Real Escuela Superior de Artes Dramáticas), uspjeh „monoloških maratona“ koje AAT već duži niz godina organizira u različitim španjolskim gradovima te popularnost brojnih kazališta koja promiču isključivo *mikroteatar* (Microteatro u Madridu, Valenciji i Málagi, Miniteatros u Barceloni, Malhablada u Salamanci, Teatro Mínimo u Seville...).² Kratke dramske vrste sve su prisutnije u kazališnoj ponudi jer često pretpostavljaju ekonomski prihvatljivija rješenja s manjim izvedbenim zahtjevima lako primjenjivima u različitim scenskim prostorima.

Kazalište se i uči

Kako se stvara publika, ta kritična masa za koju se čitav kazališni spektakl priprema?

Značajan broj koncertnih čitanja bio je namijenjen publici „u razvoju“, djeci i mladima čije kazališno obrazovanje također tvori važnu komponentu u razvoju ove umjetnosti i utječe na budući odnos autora i publike. Predstavile su se čak četiri kazališne obrazovne institucije koje su u suradnji s dramatičarima, dramskim pedagogima i nastavnicima pripremile više koncertnih čitanja. U izvedbama su također sudjelovali učenici i studenti, a kratke jednočinke opet su se pokazale kao idealna forma koja uspijeva zadržati isti intenzitet pažnje mlade publike od početka do kraja predstave. Predstavljani su tekstovi mladih autora s Akademije dramskih umjetnosti i odabrani radovi poput mikrodrama iz posljednje AAT-ove edicije kazališta za mlade, *Veličina nije važna* (*El tamaño no importa*). Kon-

Foto: Juan Manuel Cañero

Publika „u razvoju“

certna čitanja tako su postala jedinstveno iskustvo za cijelu obitelj, s ciljem stvaranja čitateljskih i gledateljskih navika u najranijoj dobi te promicanja dramske književnosti za djecu.

Na Salonu se ujedno mogu predstaviti dramsko-izvedbene obrazovne ustanove čiji programi osiguravaju profesionalnu budućnost kazališnog sektora. Ove se godine promovirao sveučilišni magisterijski studij dramskog pisanja, dramaturgije i adaptacije kazališnih tekstova u organizaciji AAT-a i sveučilišta Universidad de Alcalá (Madrid). Studij uključuje i mogućnost učenja na daljinu, što postaje sve češćom praksom na mnogim španjolskim sveučilištima. Poticaj za ovakav oblik podučavanja i učenja prije svega je ekonomske naravi jer omogućuje mnogim studentima iz drugih dijelova zemlje, kao i strancima koji govore španjolski, pohađanje kolegija i završavanje studija

Fotografija: Luis Camacho

Okrugli stol „III. Susret autora i prevoditelja“

bez dodatnih troškova preseljenja. Zahvaljujući digitalnoj formi mnogi specifični studiji (poput ovog koji nije uključen u programe svih sveučilišta) dobivaju bolju vidljivost i međunarodnu rasprostranjenost, studenti imaju olakšan pristup sadržaju koji im nije dostupan u njihovoj matičnoj instituciji, a mogućnost sudjelovanja stručnjaka iz drugih gradova i zemalja u izvedbi programa utječe na povećanje kvalitete i izvrsnosti studija.

Kazalište se i prevodi

Od 2013. godine u sklopu Salona i u suradnji sa SGAE-om organizira se susret autora s prevoditeljima iz različitih zemalja s ciljem promicanja rada španjolskih dramatičara izvan njihove zemlje i stvaranja bolje međunarodne prepoznatljivosti španjolskog dramskog pisma. Susreti su osmišljeni kao niz kraćih razgovora od petnaestak minuta u kojem dramatičari mogu predstaviti neke od svojih tekstova i prokomentirati s prevoditeljima mogućnosti njihove promocije izvan Španjolske. Razgovori se održavaju tijekom čitavog trajanja Salona, a ove godine su na susretu sudjelovale prevoditeljice iz šest zemalja: Grčke, Italije, Japana, Njemačke, SAD-a i Hrvatske. Susreti su otvoreni okruglim stolom na kojem je svaka prevoditeljica ukratko predstavila kazališnu situaciju u svojoj zemlji, vodeće tendencije u dramskom pismu i izvedbi, način promocije stranih dramskih tekstova i mogućnosti prijevoda, publikacije i postavljanja djela u kazalištima njihovih zemalja, kao i određene estetske i institucionalne preduvjete koji mogu utjecati na uspješnost izvedbe. Uvodno predstavljanje da-

U suradnji sa SGAE-om organizira se susret autora s prevoditeljima iz različitih zemalja s ciljem promicanja rada španjolskih dramatičara izvan njihove zemlje i stvaranja bolje međunarodne prepoznatljivosti španjolskog dramskog pisma.

lo je autorima smjernice za odabir djela i način predstavljanja u kasnijim razgovorima. Ove godine sudjelovalo je četrdeset i sedam autora (članova AAT-a), vrlo različitih dobi, iskustava i dramskog izričaja, čime je ponuda tekstova bila raznolika, a razgovori dinamični i ponekad nepredvidljivi. Prihvaćeni su prijedlozi već etabliranih dramskih pisaca poput Palome Pedrero, Fermína Cabala, Diane I. Luque, Alberta de Cassa i mnogih drugih, kao i tekstovi manje poznatih autora koji su se posljednjih godina istaknuli na španjolskoj sceni te su na Salonu ponudili vrlo zrele i promišljene dramske tekstove.

Koncept razgovora bio je formalno blizak *speeddatingu*, inovativno primijenjenom u umjetničkom području. Prevoditeljice su prije razgovora dobile uvid u životopise autora, njihove dramske tekstove i podatke o uspjehu djela u Španjolskoj i inozemstvu. Time su mogle usmjeriti razgovor prema konkretnim radovima za koje su zaključile da bi mogli imati dobar odjek u njihovoj zemlji, proko-

Fotografija: Luis Camacho

Fotografija: Luis Camacho

Speeddating autora i prevoditeljica

mentirati izvedbe i dosadašnja iskustva autora tijekom postavljanja određenih djela na scenu, i predložiti konkretna rješenja kojima bi se njihove drame mogle promovirati na stranom tržištu. Osobno sam sudjelovala u ovom događaju te sam imala priliku razgovarati s dvadesetak dramatičara te upoznati i mnoge druge koji su se tih dana zadržavali u prostoru Salona i u našem „kutku za susrete“, a u stankama između razgovora prokomentirati dojmove o radovima autora s ostalim prevoditeljicama i teatrologinjama. Osim izložene ponude na štandovima Salona, predstavljanja radova tijekom ovih susreta mogla su nam dati dobar uvid u neke od tendencija nove španjolske drame. Veliki broj autora nastavlja s tradicijom koja je obilježila ulazak u XXI. stoljeće; drama, melodrama i (crno) humorna drama s temom iz društvene svakodnevice, posljedicama ekonomske krize na živote „malih“ ljudi,

nacionalne povijesti i sjećanja, političke represije, imigracije i globalizacije. Uz navedene teme, vidljiv je povećani interes za fantastični žanr, razvoj dramskih vrsta za djecu i mlade te sve veća prisutnost dramatičarki u dominantno muškoj povijesti španjolskog kazališta.

Posebnu vrijednost ovog događaja vidim upravo u prilici za osobno povezivanje kazališnih umjetnika i stručnjaka, odnosno u stvaranju svojevrsne kritičke i kreativne zone u kojoj su se na vrlo poticajan način izmjenjivala iskustva, predlagali načini međunarodne kazališne suradnje, komentirale strategije distribucije i promocije primjenjive u različitim kulturnim sredinama, iz čega je u svega tri dana proizašao značajan broj zanimljivih ideja i konkretnih projekata. Jedan od njih upravo je bolja promocija španjolske drame u Hrvatskoj te značajniji iskorak hrvatskih autora na španjolsko i šire hispanofono tržište, što se namjerava ostvariti u narednim godinama kroz prijevode i promocije dramskih tekstova, koncertna čitanja, digitalne publikacije, međunarodna gostovanja i ostale aktivnosti koje se mogu nametnuti kao nove ideje tijekom realizacije već osmišljenih projekata.

Kazalište se i _____ (nadopuni).

Umjesto zaključka predlažem uvod. Uvod ili otvaranje prema nevjerojatno raznolikim mogućnostima kazališnog djelovanja i dimenzijama dramskog djela te načinima na koji se svaki od njih može dodatno razvijati, usavršavati, promicati, poticati, osmišljavati, distribuirati. Događanja poput Međunarodnog salona kazališne knjige u Madridu osvjescuju da kazalište ujedinjuje raznovrsne oblike ljudskog djelovanja i povezuje književno, izvedbeno, ekonomsko, društveno i mnoga druga područja, a izvrsnost djela krije se upravo u njihovoj uspješnoj sinergiji. Stoga je za kazališni razvoj potrebno osmišljavati kulturne programe koji ustrajno potiču ovakav oblik zajedničke prezentacije, promocije i umrežavanja brojnih sektora čija suradnja daje konačan kazališni rezultat.

- 1 Kulturni centar Matadero predstavili smo u bloku prošlogodišnjeg izdanja *Kazališta* 59/60, 2014.
- 2 O madridskom Microteatru smo također pisali u bloku prošlogodišnjeg izdanja *Kazališta* 59/60, 2014.